

Vlaams
Parlement

622 (2020-2021) – Nr. 1
ingediend op 25 januari 2021 (2020-2021)

Verslag van de gedachtewisseling

namens de Commissie voor Leefmilieu,
Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie
uitgebracht door Bruno Tobback en Steven Coenegrachts

over het Mestrapport 2020

Samenstelling van de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie:

Voorzitter: Gwenny De Vroe.

Vaste leden:

Piet De Bruyn, Inez De Coninck, Andries Gryffroy, Freya Perdaens, Wilfried Vandaele;

Bart Claes, Leo Pieters, Sam Van Rooy;

Tinne Rombouts, Koen Van den Heuvel;

Steven Coenegrachts, Gwenny De Vroe;

Björn Rzoska, Mieke Schauvliege;

Bruno Tobback.

Plaatsvervangers:

Annick De Ridder, Marius Meremans, Joris Nachtergaele, Axel Ronse, Nadia Sminate;

Carmen Ryheul, Stefaan Sintobin, Wim Verheyden;

Robrecht Bothuyne, Lode Ceyssens;

Bart Tommelein, Bart Van Hulle;

Johan Danen, Chris Steenwegen;

Hannes Anaf.

Toegevoegde leden:

Jos D'Haese.

INHOUD

I.	Toelichting	4
1.	Waterkwaliteit	4
2.	Mestbeheer	5
2.1.	Feiten en cijfers.....	5
2.2.	Toezicht en handhaving	8
2.3.	Begeleiding	10
3.	Conclusies Mestrapport 2020	10
II.	Tussenkoms van minister Zuh al Demir	11
III.	Vragen en opmerkingen van de leden.....	12
1.	Tussenkoms van Wilfried Vandaele.....	12
2.	Tussenkoms van Steven Coenegrachts	12
3.	Tussenkoms van Bruno Tobback	13
4.	Tussenkoms van Chris Steenwegen.....	13
5.	Tussenkoms van Mieke Schauvliege	14
6.	Tussenkoms van Tinne Rombouts	15
7.	Tussenkoms van Leo Pieters.....	16
8.	Tussenkoms van Gwenny De Vroe.....	16
IV.	Antwoorden	17
1.	Vlaamse Landmaatschappij	17
2.	Vlaamse Milieumaatschappij	20
3.	Minister Zuh al Demir	22
V.	Aanvullende vragen en antwoorden.....	22
1.	Vragen	22
2.	Antwoorden.....	23
	Gebruikte afkortingen.....	25
	Bijlagen: zie dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be	

De Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening en Energie hield op 5 januari 2021 een gedachtewisseling over het Mestrapport 2020 met minister Zuhal Demir en vertegenwoordigers van de Vlaamse Landmaatschappij en de Vlaamse Milieumaatschappij.

De bij de toelichting gebruikte presentatie en het Mestrapport 2019 zijn te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

(Deze hoorzitting werd als videoconferentie georganiseerd.)

I. Toelichting

Els Lesage, beleidsmedewerker VLM, dienst Mestbeleid, herinnert eraan dat de VLM sinds 2001 jaarlijkse rapporten uitbrengt over het mestprobleem. Dat stemt overeen met artikel 44 van het Mestdecreet. Het rapport bestaat dit jaar uit drie grote onderdelen: het kader, waaronder het beleid; de feiten en de cijfers over de mestbalans en de milieukwaliteit; de beheerinstrumenten, met resultaten van de controleacties van de Mestbank en een overzicht van de begeleidingsactiviteiten.

1. Waterkwaliteit

Meetnetten

Stijn Overloop, teamverantwoordelijke Onderbouwing waterkwaliteitsbeleid VMM, geeft een overzicht van de recente waterkwaliteit. Het MAP-meetnet oppervlaktewater telt ongeveer zevenhonderdvijftig meetpunten in landbouwgebied. Die meetpunten zijn in de periode 2002-2004 geselecteerd in overleg met de landbouwsector. Ondertussen gebeurden wel enkele kleine veranderingen als meetpunten niet meer aan de criteria voldoen. De criteria zijn: geen invloed van industrie, noch van effluenten van grote (riool)waterzuiveringsinstallaties en een verwaarloosbare invloed van huishoudelijke lozingen. De actieve meetpunten, ongeveer de helft, worden twaalf keer per jaar bemonsterd. De slapende meetpunten, waar de waterkwaliteit de laatste drie jaar de drempelwaarde van 50 mg/l nitraat niet overschrijdt, drie keer per jaar. Die meetstrategie is gebaseerd op de indicator destijds, namelijk het opsporen van overschrijdingen.

Het freatisch grondwatermeetnet telt ongeveer tweeduizend meetputten in landbouwgebied, waar op verschillende dieptes gemeten wordt. Het aantal bemonsterde meetfilters schommelt van jaar tot jaar en is onder meer afhankelijk van het feit of de peilbuizen tijdelijk droogstaan, bijvoorbeeld door uitzonderlijke droogteperiodes. Omwille van de ligging van de putten is de invloed van huishoudelijke lozingen nihil of verwaarloosbaar. De meetfrequentie bedraagt twee metingen per jaar: een voorjaars- en een najaarsmeetcampagne.

Naar aanleiding van de Panoreportage heeft de VMM op haar website wat meer informatie gegeven over de meetnetten en de eventuele andere invloeden dan de landbouw <https://www.vmm.be/water/kwaliteit-waterlopen/chemie/map/veelgestelde-vragen/waar-meet-de-vmm-de-waterkwaliteit-in-landbouwgebied>.

Kwaliteit van het oppervlaktewater

In landbouwgebied gaat de kwaliteit van het oppervlaktewater al drie jaar achteruit. In de mededeling van 26 juni 2020 stelde de Vlaamse Regering de voorlopige gegevens ter beschikking, maar die verschillen niet veel van de definitieve gegevens. In 2019-2020 had 32 procent van de meetpunten minstens één overschrijding van de drempelwaarde van 50 mg/l. Dat is dan wel lager dan vorig jaar, maar de jaargemiddeldeconcentratie per afstroomzone – de huidige maatstaf voor het

mestbeleid en dus ook de indeling per gebiedstype – stijgt ook in het laatste winterjaar 2019-2020. Terwijl het doel tegen 2022 4 mg verbetering is in zones met een jaarlijkse waterkwaliteitsgemiddelde hoger dan 18 mg/l, is er nu een verslechtering van 4 mg ten opzichte van de start van MAP 6 in het begin van 2019.

De verklaring is dat de bemesting niet aangepast is aan het veranderende klimaat. Door de zomerdroogtes nemen gewassen minder stikstof op waardoor er in het najaar dus een grotere stikstofreserve in de bodem blijft. In de winter, als er een neerslagoverschot is, geeft dat dan meer uitspoeling van nitraat, dus meer overschrijdingen.

Kwaliteit van het grondwater

De kwaliteit van het grondwater met betrekking tot nitraat stagneert. In de bovenste filters van het meetnet zijn de effecten van gewijzigde bemestingsactiviteiten op het land het eerst zichtbaar. Deze filters bevinden zich doorgaans in de geoxideerde zone van de watervoerende laag, waar het nitraat niet afgebroken wordt. De evolutie in de bovenste filter is belangrijk omdat de vervuiling nadien kan doordringen tot de diepere lagen. In de bovenste filters dateren de laagste gemiddelde nitraatwaarden voor heel Vlaanderen van 2014, nadien zijn ze licht gestegen of, omdat de verschillen niet-significant zijn, is een stagnatie juist. Het doel van MAP 6 is tegen 2022 minimaal 3 mg/l verbetering te bereiken tegenover de startperiode in gebieden met slechte grondwaterkwaliteit, maar als de trend zich doorzet zal dat voor 23 procent van het landbouwareaal niet gehaald worden.

Geografische spreiding van de waterkwaliteit

De geografische spreiding van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit wordt zichtbaar aan de hand van de cijfers per afstroomzone van een waterlichaam. Die indeling wordt ook gebruikt in het integraal waterbeleid. Voor grondwater wordt de geografische spreiding beoordeeld met een tweejaarsgemiddelde van de nitraatconcentratie, in dit geval voor 2018 en 2019, alsook met de meest recente vierjaarlijkse trend van die concentratie. Beide factoren worden gebruikt om het gebiedstype voor grondwater per afstroomzone te bepalen. De resultaten zijn vooral het gevolg van de geologische ondergrond en de bemestingsdruk. Voor het oppervlaktewater wordt de geografische spreiding bepaald aan de hand van het winterjaargemiddelde over 2 winterjaren, 2018-2019 en 2019-2020. De kwaliteit van het oppervlaktewater spoort niet met die van het grondwater omdat er andere processen spelen.

Evolutie indeling gebiedstypes

De waterkwaliteit en de evolutie ervan in een gebied bepaalt het type ervan voor 2021-2022. Voorheen viel 40 procent van het areaal onder gebiedstype 0, waar geen extra maatregelen nodig zijn. Dat neemt nu af tot 25 procent. Dat betekent dat 75 procent van het landbouwareaal in 2021-2022 gebiedsgerichte maatregelen opgelegd krijgt. Gebiedstype 1 neemt nu niet 20 maar 33 procent van het areaal in. De gebiedstypes 2 en 3, waar strenge maatregelen heersen, stijgen samen van 39 procent naar 42 procent. Gebiedstype 3, waar de meest uitvoerige gebiedsgerichte maatregelen worden opgelegd, stijgt sterk van 20 naar 30 procent van het areaal.

2. Mestbeheer

2.1. Feiten en cijfers

Volgens *Els Lesage* bevat het Mestrapport 2020 heel wat cijfers over de verschillende onderdelen van de mestbalans: over dieren en mestproductie; over mestverwerking en export; over bemesting op landbouwgrond; over het vervoer.

Evolutie dieren en mestproductie

De mestproductie blijft de afgelopen tien jaar redelijk stabiel, met enkel een lichte stijging van 2 procent, en is momenteel goed voor ongeveer 127 miljoen kg stikstof. De rundveestapel daalt de voorbije tien jaar licht, met meer melkvee en minder vleesvee. Bij de varkens is er, na een periode van toename ten gevolge van de uitbreidingsmogelijkheden mits mestverwerking, terug een afname. Over de volledige periode van tien jaar is de varkensstapel licht gedaald met 4 procent. Bij pluimvee is er een gestage toename, met in 2019 voor het eerst een lichte afname. Het is af te wachten of die zich doorzet, maar voor de afgelopen tien jaar is de stijging aanzienlijk, namelijk 44 procent. Die toename is er bij legkippen, maar vooral bij slachtkippen.

Nutriëntenemissierechten

De nutriëntenemissierechten, toegekend sinds 2007, bepalen hoeveel dieren landbouwers mogen houden. Sinds 2007 zijn de nutriëntenemissierechten licht gedaald door afroaming bij overnames van nutriëntenemissierechten. De nutriëntenemissierechten na bewezen mestverwerking (NER-MVW) zijn wel gestegen tot ongeveer 40 miljoen in 2019. Daardoor is de totale hoeveelheid nutriëntenemissierechten in die periode gestegen van ongeveer 270 tot 310 miljoen. De effectieve veestapel uitgedrukt in nutriëntenemissierechten is kleiner dan de beschikbare hoeveelheid nutriëntenemissierechten, waardoor er een marge is van onbenutte nutriëntenemissierechten. Die marge is in de onderzochte periode gegroeid, doordat de totale hoeveelheid nutriëntenemissierechten gestegen is en de productie uitgedrukt in NER vrij stabiel gebleven is. De onbenutte of slapende nutriëntenemissierechten bedragen in 2019 68,2 miljoen. In 2021 wordt het instrument van de nutriëntenemissierechten geëvalueerd zodat dit instrument hervormd kan worden en meer kan bijdragen aan het realiseren van de doelstellingen op vlak van waterkwaliteit, klimaat en luchtkwaliteit. De ruime marge aan slapende NER zal van die evaluatie deel uitmaken.

Mestoverschot

Het mestoverschot is aanzienlijk. Er is onvoldoende afzetmogelijkheid op gronden, daarom is mestverwerking en export nodig. De verwerking en de export zijn sinds 2007 aanzienlijk toegenomen. De verwerking kende vooral in de periode 2007-2008 een grote groei, onder impuls van de uitbreidingsmogelijkheden mits mestverwerking. Ook sindsdien is de verwerking gestaag blijven stijgen. Vooral varkens- en pluimveemest wordt verwerkt en geëxporteerd.

Gebruik van meststoffen op landbouwgrond

Door de mestverwerking is het gebruik van dierlijke meststoffen op landbouwgrond door de jaren heen gedaald, hoewel er zich de laatste jaren een stabilisatie aftekent. Fosfaat uit dierlijke mest is relatief sterker gedaald dan stikstof, ten gevolge van strengere fosfaatbemestingsnormen. Daardoor is fosfaat het bepalende element geworden van bemesting, en is het in bepaalde gevallen moeilijker om de stikstofbehoeften van de planten met dierlijke mest in te vullen. Om die reden is er een toename van het gebruik van stikstof uit kunstmest. Een tweede reden van die stijging is allicht een betere registratie: er is immers sterk gesensibiliseerd voor het correct aangeven van het kunstmestgebruik. Het landbouwmonitoringsnetwerk van het Departement Landbouw en Visserij raamt dat kunstmestgebruik echter nog altijd heel wat hoger dan op basis van de aangiftegegevens van de landbouwers bij de Mestbank. Het extrapoleert het kunstmestgebruik op basis van kentallen van dat monitoringsnetwerk naar het gebruik op Vlaams niveau. MAP 6 zet in op correctere cijfers over het kunstmestgebruik via verplichte registratie

door landbouwers, handelaars en producenten van kunstmest. Vanaf 2021 gebeurt dat digitaal.

Opvolging van de bemesting

Goede bemesting volgt de vier J's: juiste dosis, juiste moment, juiste mestsoort, juiste techniek. Dat is het basisprincipe van MAP 6. Op die manier worden de meststoffen het best opgenomen door de gewassen en zijn de nutriëntenverliezen het kleinst. Om te controleren of de dosis juist is, is een goede opvolging van alle schakels van de mestbalans, ook de mestproductie, verwerking en het vervoer, essentieel. Omdat er daarin bepaalde lacunes zijn, heeft de VLM enkele acties opgezet.

Om het kunstmestgebruik correcter in kaart te brengen, komt er dus een digitale registratie. Voorts wordt onderzocht hoe met satellietbeelden de bemesting op het terrein gedetecteerd kan worden. Tegen 1 januari 2022, moeten mestverwerkings- en biogasinstallaties die vloeibare dierlijke mest verwerken, extra debietmeters plaatsen die de aan- en afvoerstromen in kaart brengen. Voorts wordt er onderzocht of een geautomatiseerd systeem haalbaar is voor de bepaling van de varkensbezetting en de -mestproductie. MAP 6 verplicht om vanaf 1 augustus mestvervoer in landbouwgebiedstype 2 of 3 uitsluitend te laten verlopen met AGR-GPS door erkend voerders. Dit jaar wordt onderzocht hoe de GPS-datagegevens over mestvervoer nog beter kunnen worden benut.

Gebiedsgerichte maatregelen

Naast het algemene 4 J's-principe voert de VLM ook een gebiedsgericht beleid. In gebiedstypes 2 en 3 moeten er meer vanggewassen ingezaaid worden, met een graduele toename tot +10 procent in gebiedstype 2 en +20 procent in gebiedstype 3. Daarnaast wordt in die gebieden de bemestingsnorm voor werkzame stikstof gradueel gereduceerd en wordt het mestvervoer er beter gecontroleerd. Landbouwers die kunnen aantonen dat ze op bedrijfsniveau een lager nitraatresidu halen, kunnen van dat alles vrijgesteld worden. Daarnaast bestaat er voor de gebiedsgerichte maatregelen de mogelijkheid om alternatieve maatregelen toe te passen die een equivalent effect realiseren.

Vanggewassen zorgen ervoor dat het overgebleven nitraat na het oogsten van de gewassen vastgelegd wordt in de bodem. Zo spoelt er minder nitraat uit in de winterperiode. De regeling was nieuw in 2019 en daardoor waren er wel wat problemen. Desondanks was de naleving over het algemeen vrij goed. In gebiedstypes 2 en 3 hadden ongeveer tienduizend landbouwers een vanggewasverplichting, ongeveer drie vierde van de landbouwers met percelen in die gebieden. Bijna 88.000 hectare werd ingezaaid met vanggewassen of gelijkwaardige gewascombinaties. Dat ligt ruim boven het doelareaal. Omdat de regeling het eerste jaar van kracht was, is de administratie soepel geweest en heeft ze ook wintergranen als vanggewas aanvaard. In 2020 kon dit enkel nog als equivalente maatregel en onder strikte voorwaarden. De vroeg ingezaaide vanggewassen, dus voor 15 september, zijn goed voor 30 procent van het vanggewasareaal. 25 procent van de vanggewassen kwamen er na de teelt van aardappelen en mais. De wintergranen waren goed voor 12 procent van de vanggewassen. Hoewel dit in 2019 niet kon afgedwongen worden, is het cruciaal dat het wintergraan in het daaropvolgende jaar de hoofdteelt moest zijn. Uit de verzamelaanvraag blijkt echter dat ruim 20 procent van die landbouwers dat niet deed. Om die reden worden de voorwaarden strenger.

In de gebiedstypes 2 en 3 waren er zo'n drieduizend landbouwers, ongeveer een vierde, die geen vanggewasverplichting hadden. Zij kregen vrijstelling na een positieve bedrijfsevaluatie op basis van nitraatresidumetingen op verschillende percelen van hun bedrijf. Deze bedrijven haalden gemiddeld 45 kg nitraatstikstof per hectare, terwijl het gemiddelde van alle bedrijfsevaluaties rond de 90 kg lag.

Ook tien landbouwers die het KNS-adviesstelsysteem als alternatieve maatregel toepasten, werden vrijgesteld van de vanggewasverplichting. Ook in 2020 is dat een volwaardige equivalente maatregel.

Een tweede maatregel is de reductie van de norm voor werkzame stikstof. In het eerste jaar van MAP 6 wordt het effect van die reductie deels opgeheven door de toename van de norm voor werkzame stikstof op uitsluitend gemaaid intensief grasland. Wetenschappelijk onderzoek heeft immers aangetoond dat op dergelijk grasland meer stikstof mag opgebracht worden zonder nadelige milieueffecten. Dat maskeert echter het effect van de reductie van 5 procent van de bemestingsnorm werkzame stikstof op percelen in gebiedstype 3 in 2019. Deze reductie van de norm in 2019 had een effect van ongeveer 1,3 miljoen kg werkzame stikstof. De reductie wordt gaandeweg groter, de afzetruimte werkzame stikstof zal dan ook in de loop van MAP 6 gestaag dalen.

De derde gebiedsgerichte maatregel is een betere opvolging van het mestvervoer. Vanaf 1 augustus moet vloeibare dierlijke mest naar akkers vervoerd worden door een erkend mestvervoerder met AGR-GPS. Ook van deze maatregel kunnen landbouwers vrijgesteld worden op basis van een positieve bedrijfsevaluatie van het nitraatresidu. Wie precisiebemestingstechnieken gebruikt, is ook vrijgesteld. Slechts twee landbouwers hebben van deze alternatieve maatregel gebruikgemaakt. Bij terreincontroles zijn er geen inbreuken tegen die strengere regeling vastgesteld. Voor burenregelingen naar afnemers met percelen in gebiedstype 2 en 3 moet sinds halfweg vorig jaar ook een AGR-GPS-app gebruikt worden.

Nitraatresidu als toetssteen

Het nitraatresidu is en blijft de toetssteen voor goede bemestings- en teeltpraktijken. Landbouwers die slim bemesten, die zoveel mogelijk vanggewassen inzaaien en andere goede praktijken toepassen, halen een laag nitraatresidu. De laatste jaren stijgen de nitraatresidu's echter, vooral op de mestbankpercelen. Er speelt zeker een effect van de droge weersomstandigheden. Dat weerseffect is ook zichtbaar op de percelen met een beheerovereenkomst waterkwaliteit, maar daar slagen landbouwers er desondanks in lage nitraatresidu's te halen. Het CVBB stelt daarenboven vast dat een onoordeelkundige bemestingsstrategie de oorzaak is van hoge nitraatresidu's op mestbankpercelen. Het gaat dan niet alleen over de dosis, maar ook over de drie andere J's (tijdstip, mestsoort, techniek). Landbouwers moeten daarnaast de bemestingsstrategie aanpassen aan de veranderende weersomstandigheden. De drieduizend landbouwers die vrijgesteld werden van gebiedsgerichte maatregelen, bewijzen dat het halen van een laag residu (gemiddeld 45 kg per hectare) ook bij droge weersomstandigheden mogelijk is.

Fosfaatproblematiek

De fosfaatbelasting van het oppervlaktewater komt voor ongeveer de helft van uitspoeling vanuit landbouwgrond en voor de andere helft van erosie. Voor het laatste probleem zijn er de erosie maatregelen van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. De uitspoeling wordt aangepakt via het mestbeleid, onder meer via de fosfaatbemestingsnormen die afhangen van de fosfaattoestand van de bodem. Slechts 9 procent van het landbouwareaal bevindt zich in de streefzone. De meeste percelen, ongeveer 85 procent van het landbouwareaal, bevinden zich in een matige tot slechte fosfaattoestand.

2.2. Toezicht en handhaving

Aan de basis van de toezichtstrategie van de Mestbank staan de administratieve controles, waaraan alle landbouwers en andere uitbaters onderworpen zijn. Op basis van risicoanalyses zijn er voorts gerichte terreincontroles, gefocust op gebieden

met slechte waterkwaliteit. Aan de top staan de bedrijfsdoorlichtingen, waarbij het nutriëntenbeheer van een bedrijf grondig wordt doorgelicht, waar jaarlijks ongeveer 1 procent van de landbouwbedrijven aan onderworpen worden. Jaarlijks is er daarnaast nog een uitgebreide nitraatresiducontrolecampagne: in 2019 had bijna de helft van de landbouwers wel één of meerdere percelen in de staalnamecampagne. Er is een wisselwerking tussen de verschillende controlemechanismen. Zo wordt bij de selectie van percelen voor een nitraatresidumeting rekening gehouden met de bevindingen van de administratieve controles, terreincontroles en doorlichtingen. Omgekeerd is het nitraatresidu een factor in de risicoanalyse waarop terreincontroles en bedrijfsdoorlichtingen geselecteerd worden.

De administratieve controles zorgen voor een goede kwaliteit van de basisgegevens. Bedrijfsdoorlichtingen zijn arbeidsintensief en hebben voor 55 procent van de doorgelichte bedrijven gevolgen. De ervaring wijst uit dat gedragsverandering van die probleembedrijven mogelijk is, maar in een aantal gevallen een langdurige opvolging vergt. Uit de terreincontroles blijkt dat de aanwezigheid van inspecteurs op het terrein loont. Zo is voor bepaalde controleacties een afname van het inbreukpercentage zichtbaar doorheen de jaren. Maar de inbreukpercentages blijven hoog. Zo wordt er in 5 procent van de terreincontroles van de bemestingspraktijken nog inbreuken vastgesteld. Die praktijken, bijvoorbeeld het niet-emissiearm aanwenden of het bemesten te dicht bij een waterloop, hebben een grote milieu-impact. Daartegen wordt streng opgetreden, bijvoorbeeld met pv's.

De doorgedreven controles op de teeltvrije zone van de voorbije drie jaar hebben effect gehad: de inbreukpercentages zijn gedaald van 45 naar 15 procent. Dat percentage is nog steeds te hoog, dus handhaving blijft nodig. In bijna 20 procent van de controles van de mestopslag op de kopakker in 2019 werd een overtreding vastgesteld. Dat zijn er meer dan het jaar voordien. Dat is deels het gevolg van de nieuwe regels waardoor kopakkeropslag in de winter opnieuw mogelijk wordt als er aan bepaalde voorwaarden voldaan wordt zoals het afdekken van de opslag om nutriëntenverlies te vermijden. Omdat deze voorwaarde essentieel is om uitspoeling te vermijden, is beslist om meteen streng op te treden.

Het inbreukpercentage bij terreincontroles op de opslag op het landbouwbedrijf zelf blijft heel hoog, ongeveer 40 procent. Bij hercontrole op dezelfde bedrijven daalt het inbreukpercentage. Het lijkt erop dat een landbouwer eerst moet gecontroleerd worden vooraleer hij actie onderneemt. Het is belangrijk de opslag te blijven controleren omdat lekken, bijvoorbeeld het afvloeien van meststoffen naar beken, een grote milieu-impact hebben.

Ook bij de mestverwerkingsinstallaties worden er inbreuken vastgesteld bij omgevingscontroles: in 2019 bij 44 procent van de installaties. Vaak zijn ze het gevolg van nalatigheid, bijvoorbeeld bekkens die te hoog gevuld zijn met het risico op overlopen, maar ook scheuren waarna de mest weglekt. Controles op het mestvervoer tot slot, wijzen op een groot verschil tussen vervoer door erkende mestvoerders, met 7 procent inbreuken, en mestvervoer in het kader van burenregelingen, met 34 procent inbreuken. Erkende mestvoerders kunnen beter gevolgd worden omdat ze verplicht zijn een AGR-GPS te gebruiken. Bij transporten met burenregeling is de pakkans kleiner, waardoor het percentage onregelmatigheden groter is.

Aan inbreuken zijn gevolgen gekoppeld, afhankelijk van de vaststelling. De Mestbank werkt proportioneel. Bij kleine overtredingen geeft hij aanmaningen of waarschuwingen, voor grotere overtredingen geldboetes. In 2019 werden drieduizend boetes opgelegd voor een bedrag van 3 miljoen euro. Bijna de helft van die boetes werden uitgeschreven voor het houden van meer dieren dan nutriëntenemissierechten. Een kwart van het bedrag wordt opgelegd aan bedrijven met een balansoverschrijding. Hoewel dat een groot bedrag is, gaat het slechts over een veertigtal

bedrijven. Een overbemesting hardmaken is niet eenvoudig. Dat vergt een door-gedreven doorlichting, maar als het vastgesteld wordt, zijn de boetes hoog, gemiddeld 17.000 euro.

Naast boetes legt de Mestbank ook maatregelen op, waaronder maatregelen die de controle versterken, zoals bijvoorbeeld verplichte mestanalyses, of maatregelen waarmee (risico's op) nutriëntenverliezen aangepakt worden, zoals bijvoorbeeld het vervangen van een lekkende folie op een grondloos tuinbouwbedrijf. Voor milieumisdrijven waarbij emissies naar het milieu worden vastgesteld, zoals bijvoorbeeld lozingen of bemesting te dicht bij een waterloop, worden pv's uitgeschreven. Andere sancties zijn bijvoorbeeld het schorsen van een erkend mestvoerder of van een staalnemer, of het intrekken van derogatie.

2.3. Begeleiding

In het hoofdstuk over de begeleiding staat een samenvatting van de werking van het CVBB dat ophoudt te bestaan. In zijn laatste werkjaar heeft het CVBB nog een aantal demovelden aangelegd met enkele veelbelovende technieken, waaronder het onderzaaien van gras bij mais als alternatief voor vanggewassen. Mais wordt immers laat geoogst waardoor het moeilijk is tijdig vanggewassen in te zaaien. De VLM verwacht eerstdaags de resultaten van dat onderzoek.

Ook de Mestbank biedt ondersteuning, door de betrokkenen uitgebreid te informeren over de rechten en plichten van de mestwetgeving en door het aanbieden van digitale toepassingen. Zo zijn er verschillende digitale toepassingen die voorzien in een vereenvoudiging van de bedrijfsvoering, zoals bijvoorbeeld de staalname-applicatie, SNapp, een onlinetool voor de aanvraag van bodemanalyses. Als landbouwers hun verzamelaanvraag indienen bij het Departement Landbouw en Visserij, worden er nadien enkele prognoses berekend van de afzetruimte van mest en het doelareaal voor de vanggewasverplichting. Het Mesttransport Internetloket (MTIL) is vernieuwd, waardoor het gebruiksvriendelijker wordt. In MTIL worden de mestanalyseresultaten nu ook automatisch geladen in de transportdocumenten. Daarnaast is er de AGR-GPS-app.

3. Conclusies Mestrapport 2020

Els Lesage vat tot slot het Mestrapport 2020 samen in enkele kernboodschappen. De waterkwaliteit in landbouwgebied gaat achteruit. Halverwege MAP 6 is het doel verder weg dan bij de start van het actieplan. De bemestingspraktijken kunnen en moeten duurzamer worden. Beter inspelen op de veranderende weersomstandigheden kan door de vier J's te respecteren en zoveel mogelijk vanggewassen in te zaaien. Het is zaak het veranderde klimaat als realiteit te beschouwen en daarop te anticiperen bij bemestings- en teeltpraktijken.

De inbreukpercentages bij controleacties blijven hoog, de naleving van de wetgeving kan dus beter. Dat kan door versterkte handhaving, waarbij de VLM heel wat verwacht van de kunstmestregistratie en debietmeters bij de mestverwerkingsinstallaties. Bij handhaving wordt volop de kaart van verdere automatisering getrokken.

Het CVBB wordt vervangen door de Begeleidingsdienst voor Betere Bodem- en Waterkwaliteit. Die zal inzetten op bewustmaking van landbouwers van goede bemestings- en teeltpraktijken. De nieuwe begeleidingsdienst zal voorts het 'leren van elkaar' bevorderen met uitwisselingsmomenten en focusgroepen om goede praktijken te delen.

Het is in elk geval duidelijk dat er bijkomende inspanningen nodig zijn. Door de herindeling van de afstroomzones op basis van de recentste gegevens van de waterkwaliteit stijgt het landbouwareaal waar de bestaande gebiedsgerichte

maatregelen gelden van 60 naar 75 procent. Bijkomende maatregelen zijn echter onontbeerlijk om de waterkwaliteit drastisch te verbeteren.

II. Tussenkoms van minister Zuhal Demir

Minister *Zuhal Demir* zegt dat de evaluatie van MAP 6 eind juni 2020 klaar was en voorgelegd is aan de Vlaamse Regering. De evaluatienota maakt duidelijk dat het halen van de tussentijdse doelstelling van MAP 6 een extra uitdaging wordt, aangezien de waterkwaliteit slechter is dan bij het begin van het actieplan. Nadien is er overleg gestart met de actoren om de effectiviteit, de uitvoerbaarheid en handhaving van MAP 6 te verbeteren. Conform het regeerakkoord is er hiervoor een ambtelijke werkgroep, een maatschappelijke klankbordgroep en een wetenschappelijke commissie Nutriënten opgestart. Die zijn in de zomer van vorig jaar verschillende keren bijeengekomen. De resultaten van de ambtelijke werkgroep, afgetoetst in de maatschappelijke klankbordgroep, heeft de minister ontvangen op 15 september 2020. Nadien heeft ze bilateraal overlegd met meerdere belangenorganisaties. Begin 2021 rondt de minister de overlegmomenten af. Het uitgebreide overleg moet voldoende zijn om tot gerichte maatregelen en voorstellen ter verbetering van MAP 6 te komen.

Het Mestrapport 2020 maakt duidelijk dat de bemestingspraktijken aan de basis liggen van de hoge nitraatresidu's in het najaar. Het gemiddelde nitraatresidu is de laatste drie jaar gestegen tot 85 kg nitraatstikstof per hectare in 2019. Het verbeteren van bemestingspraktijken volgens de principes van de vier J's staat centraal. Ook het inzaaien van vanggewassen na de oogst van de hoofdteelt is een goede praktijk om het resterende nitraat uit de bodem te halen. De minister zal blijven inzetten op deze maatregelen. Ook uit de resultaten van de controleacties van de Mestbank blijkt dat de naleving van de mestwetgeving beter moet. Via data-analyses worden bedrijven met hoge kans op problemen opgespoord en doorgelicht, om, waar nodig, het bemestingsgedrag bij te sturen. Zo werden in 2019 bij 55 procent van de ruim 380 doorgelichte bedrijven boetes, maatregelen of andere sancties opgelegd.

Een veelvoorkomende vaststelling is het foutief aangeven van het kunstmestgebruik. De digitale registratie van kunstmest vanaf 2021 moet het reële gebruik beter in kaart brengen. Bij de mestverwerkingsinstallaties blijft de opvolging van de aan- en afvoerstromen een knelpunt. Dat bewijst het belang van de verplichte installatie van bijkomende debietmeters op de mestverwerkingsinstallaties vanaf 2022. Het wetgevende kader voor het digitale kunstmestregister en de debietmeters bij de mestverwerkers zit in de laatste rechte lijn.

Uit de resultaten van de terreincontroles blijkt ook dat de aanwezigheid van inspecteurs op het terrein effect heeft. Het verscherpte toezicht op de teeltvrije zone langs waterlopen zorgt voor een sterke daling van het aantal vaststellingen. Het is dan ook logisch dat de controles ter plaatse gehandhaafd worden. Op basis van de evaluatie van de waterkwaliteit zijn de gebiedstypes aangepast, waardoor er al dit jaar strengere maatregelen van toepassing zijn in gebieden waar de waterkwaliteit achteruitging. De komende twee jaar zullen de gebiedsgerichte maatregelen gelden op meer landbouwgronden: 75 procent in plaats van 60 procent.

MAP 7 wordt voorbereid, maar ook op korte termijn zijn bijkomende maatregelen nodig. Bij de keuze ervan is een goed evenwicht nodig tussen effectiviteit en vereenvoudiging. Voorts moet er aandacht gaan naar de uitvoerbaarheid op korte termijn, wat een inspanning vergt van land- en tuinbouwers maar ook van de verwerkers, de vervoerders, de veevoederleveranciers, de landbouwconsulenten, de kunstmestproducenten, de handelaars, de veilingen enzovoort. Vanaf 2021 zal de nieuwe Begeleidingsdienst voor Betere Bodem- en Waterkwaliteit de land- en

tuinbouwers ondersteunen bij het aanleren en toepassen van de beste en van innovatieve landbouwtechnieken. Momenteel legt de minister samen met de sector de laatste hand aan bijkomende maatregelen. Dit jaar worden de voorbereidingen van MAP 7 gestart. Dat zal afgestemd zijn op de stroomgebiedsbeheerplannen en gebaseerd op modellen die de effectiviteit van maatregelen om de doelafstand weg te werken, berekenen. Uiteraard zal de minister de belanghebbenden erbij betrekken en de voorstellen bespreken met de Europese Commissie. Tot slot dankt ze de diensten van de VLM voor de tussentijdse evaluatie. Na het grondige overleg is duidelijk wat de toestand is. Er komen snel maatregelen op korte termijn en MAP 7 moet de situatie op langere termijn aanpakken.

III. Vragen en opmerkingen van de leden

1. Tussenkomst van Wilfried Vandaele

Wilfried Vandaele classificeert dit als een dossier om moedeloos van te worden. Niet alleen is er zelfs geen tragere verbetering meer zoals bij de eerste MAP's, de kwaliteit van het grondwater stagneert en die van het oppervlaktewater gaat achteruit. Hij is benieuwd naar de evaluatie van de nutriëntenemissierechten, want het grote aantal slapende bevreemdt hem. Ook de onvolledige registratie van kunstmestgebruik sleept al enkele jaren aan. Een betere registratie kan wel een en ander oplossen.

MAP 6 heeft zoals het vorige actieplan gefaald. De minister wil niet wachten op MAP 7 maar op korte termijn een en ander bijsturen, conform de bepalingen van MAP 6 onder meer een gebiedsgerichte aanscherping. Daar het veranderende weer een rol speelt, moeten het instrumentarium en de normen daaraan aangepast worden. Het zal niet volstaan hier en daar een klein beetje te sleutelen. Een grondigere aanpak is nodig, ook in het belang van de landbouwsector zelf. Dat er nog altijd veel overtredingen zijn, verbaast hem. Stel dat iedereen zich aan alle regels houdt, zouden de normen dan wel gehaald worden? Of is dat niet meer dan een druppel op een hete plaat?

2. Tussenkomst van Steven Coenegrachts

Steven Coenegrachts zegt dat iedereen, ook in de landbouwsector, een betere waterkwaliteit wil. Landbouwers zijn natuurmensen en vaak ouders die willen dat hun kinderen in een zo gezond mogelijke omgeving opgroeien. In tijden van corona heeft de Vlaming de landbouwsector omarmd en duidelijk de positieve effecten van een goed uitgebouwde Vlaamse landbouwsector gevoeld, hoewel hij uiteraard bezorgd blijft over de impact op het milieu. MAP 6 is retroactief in werking getreden, toen de inzaaiingen al gebeurd waren. Heeft dat impact gehad op de resultaten van 2019-2020? Zijn die eigenlijk wel bruikbaar voor conclusies voor het hele MAP 6? Volgens hem is het nog niet mogelijk om te oordelen of MAP 6 mislukt is, daar het nog niet voldoende lang in werking is.

De droogte van de voorbije jaren veroorzaakt economische schade maar heeft ook effecten op de bemesting. Hoe kan de landbouwer rekening houden met het klimaat? Hij kan in het voorjaar toch niet weten hoe droog het zal worden? Waarom slagen sommige landbouwers er wel en andere er niet in hun praktijk aan te passen? Is dat een gebrek aan kennis of onwil?

Wie zich niet aan de regels houdt, geeft zichzelf een oneerlijk economisch voordeel, maar heeft ook een grote negatieve maatschappelijke impact. Wat zijn de oorzaken? Onwil, koppigheid om vast te houden aan oude werkwijzen of een gebrek aan kennis? Vooral oudere landbouwers en kleinere landbouwbedrijven ervaren de complexe regels, het nieuwe kunstmestregister, de vanggewassenregeling enzovoort als

een zware last. Terzijde wijst hij erop dat schaalvergroting ervoor zorgt dat bedrijven professioneler worden en beter kunnen voldoen aan complexe regelgeving. Hij vraagt wat meer informatie over de taken van de nieuwe begeleidingsdienst.

Tot slot waarschuwt hij ervoor te snel strengere regels in te voeren zonder dat de huidige de kans hebben gehad hun effectiviteit te bewijzen. Hij heeft van de minister begrepen dat de bijsturingen gericht zijn. Hij vraagt om de regels zeker niet meer complex te maken maar de werkbaarheid te verbeteren. Dat op zich zal al de toepassing ten goede komen.

3. Tussenkoms van Bruno Tobback

Bruno Tobback benadrukt dat ook de minister de bemestingspraktijken als oorzaak van het probleem ziet. Wat is echter de drijfveer voor slechte bemestingspraktijken? Mest uitrijden kost inspanningen en kunstmest is duur. Hoe komt het dat niet alleen in de laatste drie extreem droge jaren maar eigenlijk al sinds 2012, te veel mest op het land komt waardoor het residu systematisch groeit? Waarom zou een landbouwer niet een juiste dosis, tijdstip, techniek en soort van bemesting gebruiken als fouten hem ook nog eens geld kosten? Als landbouwers dat bewust doen, onrechtstreeks gepusht door allerlei factoren, zullen vormingsinspanningen niet helpen. Het valt moeilijk te rijmen dat er nutriëntenemissierechten te veel zijn, en toch 47 procent van de inbreuken daarover gaat. Ofwel is het winstgeverder om illegaal meer dieren te houden dan waar men recht op heeft, ofwel werkt het systeem niet. Wat is de oorzaak van die discrepantie?

Door de klimaatverandering zullen droge jaren allicht vaker voorkomen. Is het niet nodig te concluderen dat de bemestingsruimte kleiner moet worden? Desondanks is volgens het rapport de mestbalans in evenwicht. Moet die dan niet gewoon herijkt worden, met een vermindering aan de bron en niet alleen van het uitrijden? Is het niet zaak het mestoveraanbod te verkleinen door het aantal nutriëntenemissierechten te verminderen? Dat is een vergelijkbare ingreep als bij het Europese ETS-systeem voor CO₂ gebeurt. Hijzelf hoopt in ieder geval dat de minister eraan denkt om de nutriëntenemissierechten stelselmatig af te bouwen zodat de productiedruk overeenkomt met de bemestingsruimte.

Hij vraagt welke bijkomende maatregelen volgens de VLM en de VMM op korte termijn de meest efficiënte zijn. Hij kijkt ook uit naar wat de minister precies naar voren zal schuiven. Kunstmestgebruik wordt blijkbaar erg onderschat: zeker voor stikstof wordt twee derde gewoon niet aangegeven. Hoe verklaart de administratie dat grote gebruik, gezien er sowieso een overaanbod van mest is en het zoveel geld kost? Voor te veel dierlijke mest uit te rijden, ziet hij motieven, maar voor kunstmest niet.

De Vlaming omarmt een duurzame en nabije landbouw en geen vleesfabrieken waarvan de productie geëxporteerd en het afval in Vlaanderen gedumpt wordt. Het doel van een mestactieplan is daarvan af te stappen. Hij hoopt dat Steven Coenegrachts het daarmee eens is. Duurzame en nabije landbouw is de enige passende in een klein, dichtbevolkt gebied zoals Vlaanderen. Vooraleer vleesfabrieken bij te bouwen, moet eerst een oplossing gevonden worden voor hun problemen, wat in al die jaren nog niet gelukt is. Wil Steven Coenegrachts een echte oplossing vinden, dan zal hij in sp.a een partner vinden, maar niet als hij het probleem wil verdoezelen met mooie woorden.

4. Tussenkoms van Chris Steenwegen

Chris Steenwegen wijst erop dat het voorwoord van de voorbije tien mestrappen hetzelfde zeggen. De mestrappen daarvoor hadden geen voorwoord, anders zouden die niet anders zijn. De doelen worden niet gehaald en extra inspanningen

zijn dringend nodig. Wie nu pleit om even af te wachten, raadt hij met aandrang de lectuur van de mestrappporten van de voorbije negentien jaar aan.

Van een mestoverschot in 2007 is Vlaanderen onder meer door mestverwerking, derogatie, de aanpak aan de bron met onder meer aangepaste voeders, geëvolueerd naar een mestbalans in evenwicht. Op een bepaald moment is zelfs de veestapel even afgebouwd. De mestproductie en de veestapel zijn de laatste jaren stabiel gebleven, de mestverwerking en export zijn gestegen en toch stijgen de residu's. Het lid begrijpt niet hoe dat kan. Ondanks de vele data is het niet duidelijk wat er fout loopt, of misschien wil men de redenen niet onder ogen zien.

De afzetruimte voor stikstof wordt niet benut met dierlijke mest omdat fosfor de beperkende factor is. Om die ruimte in te vullen, wordt er kunstmest gebruikt, volgens de aangiften 50 miljoen kg, volgens de schattingen van de administratie 80 miljoen kg. De te hoge residu's zijn er dus omdat er te veel kunstmest wordt gebruikt.

Het verwondert hem dat het aantal ongebruikte nutriëntenemissierechten, nu slapende genoemd, blijft toenemen. Hoe komt dat? Hij ziet een parallel met de vroegere slapende vergunningen: een landbouwer vroeg een vergunning voor 200 dieren terwijl hij er in eerste instantie maar 100 hield. Toen was de angst dat de landbouwers alle vergunde dieren zouden plaatsen, waardoor de veestapel en de bijhorende problemen te groot zouden worden. Hij waarschuwt ervoor dat slapende nutriëntenemissierechten een gelijkaardige dreiging vormen. Ze moeten een instrument zijn waarmee de overheid het mestprobleem kan aanpakken. Daarenboven zijn er nog veel boetes voor nutriëntenemissierechten, wat betekent dat bepaalde landbouwers te weinig rechten hebben en andere te veel.

Het Europese randvoorwaardensysteem voor landbouwsubsidies, de zogenaamde crosscompliance, zorgt ervoor dat subsidies ingetrokken worden als niet voldaan is aan de vele voorwaarden. In Vlaanderen zijn er veel inbreuken op de Nitraatrichtlijn, zo blijkt uit dit rapport, met boetes tot gevolg. Krijgen landbouwers die herhaaldelijk niet voldoen aan de Nitraatrichtlijn, minder Europese subsidies? En zo ja, in hoeveel gevallen gebeurt dat?

Voldoende mest wordt noodzakelijk geacht voor een maximalisatie van de productie. Vanuit economische landbouwlogica is het blijkbaar zaak ervoor te zorgen dat de gewassen geen mest tekortkomen. Is dergelijke werkwijze compatibel met de Nitraat- en andere Europese richtlijnen? En is maximaal mest toedienen én voldoen aan de richtlijn überhaupt wel mogelijk gezien de onvoorspelbaarheid van weer en andere omstandigheden? Moet maximalisatie van opbrengst niet verlaten worden ten voordele van een mesttoediening die zeker geen residu nalaat? Voor de spreker moet in ieder geval de productie aangepast zijn aan de grenzen van het milieu en niet omgekeerd.

Ook hij wacht met spanning op de bijkomende maatregelen, maar vindt dat de mestwetgeving onder de loep moet worden genomen. De huidige regeling is niet alleen ingewikkeld maar ook onbillijk voor bepaalde landbouwers die goede resultaten halen maar, omdat ze in een bepaald gebied gelegen zijn, aan strengere maatregelen onderworpen zijn. De vele uitzonderingen om iedereen te ontzien, moeten geschrapt worden in het voordeel van een eenvoudiger en makkelijker toepasbare regelgeving.

5. Tussenkost van Mieke Schauvliege

Mieke Schauvliege heeft gemerkt dat bepaalde meetpunten sinds het begin van de metingen geen enkele verbetering kennen, bijvoorbeeld aan het IJzerbekken in de omgeving van De Blankaart. Gezien het overheidsgeld dat gaat naar de ontwikkeling van dat natuurgebied, is dat onwaarschijnlijk triest. Welke bijkomende

maatregelen ziet de administratie als noodzakelijk om de kwaliteit te verbeteren? Hoe denkt zij over territoriale pacts tussen de verschillende gebruikers van een gebied? Hoe anders kan een betere samenwerking georganiseerd worden? Er wordt immers geïnvesteerd in biologische landbouw om het nutriëntenoverschot te verminderen, maar tegelijk blijven industriële teelpraktijken toegestaan die niet helpen aan het behalen van de Nitraatrichtlijn.

Droogte is het nieuwe normaal, de normen moeten daaraan aangepast worden. Dat 55 procent van de bedrijfsdoorlichting gevolgen heeft, betekent dat één op de twee moedwillig of uit onwetendheid een fout maakt, en dat na twintig jaar mestactieplannen. De ingewikkeldheid van de wetgeving zal ongetwijfeld een rol spelen. Handhaving werkt, de terreincontroles zijn effectief voor de toepassing van regels, zoals de teeltvrije zones. Worden ook de bemestingsvrije zones gecontroleerd? Zo ja, hoe en wat zijn de inbreukpercentages? Het Europees Parlement pleit voor drie in plaats van één meter teeltvrije zone. Wordt overwogen om dat in Vlaanderen toe te passen?

6. Tussenkoms van Tinne Rombouts

Tinne Rombouts merkt dat niemand vrolijk wordt van de resultaten van dit mestrapport. Als parlementsleden al ontmoedigd zijn, wat zal dat dan zijn voor landbouwers die de gigantische inspanningen leveren? Ze vraagt om voldoende nuance. Ze heeft het moeilijk met de uitspraak dat MAP 6 totaal geen effect had: het kunstmestregister, de debietmeters op de mestverwerkingsinstallaties en de AGR-GPS-systemen zijn er nog niet, of nog maar net. De resultaten tot nog toe zijn inderdaad niet goed; het gemiddelde stijgt immers. Goed is wel dat het aantal overschrijdingen gedaald is.

De weersomstandigheden hebben een invloed. Ze heeft vorig jaar geïnformeerd naar het cumulatieve effect van droogte. Het is bijzonder moeilijk om bij de voorjaarsbemesting rekening te houden met de weersomstandigheden in het najaar. Het is zaak om een beter zicht te krijgen op de weersomstandigheden en hun effecten. Zelfs landbouwers die inspanningen doen, zij die vallen onder een beheerovereenkomst waterkwaliteit, kennen de afgelopen jaren residustijgingen. Hoever staat het met de studie over klimaatadaptieve bemestingspraktijken? Zijn er al resultaten bekend? En wat is het gevolg ervan? Ze informeert naar verschillen tussen gemiddelde nitraatresiduesresultaten in gebieden onder de beheerovereenkomst water en de andere. Scoren sommige teelten beter bij drogere weersomstandigheden?

Ze informeert voorts hoe de grenzen van de gebieden bepaald zijn. Bepaalde landbouwers, die goede nitraatresiduescores neerzetten, komen door de nieuwe indeling terecht in een gebied van een hoger type omdat er, soms ver van hun bedrijf of stroomafwaarts slechte meetpunten zijn. Kan de afbakening beter?

Het aantal niet-slapende nutriëntenemissierechten blijft min of meer gelijk, maar er wordt meer mest verwerkt, dus minder uitgereden. Dat is een positief effect van de uitbreiding van nutriëntenemissierechten na bewezen mestverwerking, waarbij de sector zijn verantwoordelijkheid neemt. Klopt die redenering? Ze begrijpt dat sommigen schrik hebben dat bedrijven alle nutriëntenemissierechten uitputten, maar de evolutie van de voorbije jaren bewijst net het omgekeerde.

Ze informeert voorts wanneer alle mestverwerkingsinstallaties zullen gecontroleerd zijn. Hoe is de volgorde van controle bepaald? Is het ene verwerkingssysteem gevoeliger voor inbreuken dan het andere? Bepaalde inbreuken zijn het gevolg van nalatigheid, bijvoorbeeld het te vol doen van lagunes. Hoe gaat de Mestbank ermee om als installaties of landbouwbedrijven zelf calamiteiten melden? Wordt daarmee rekening gehouden bij de meetresultaten? Melden mestverwerkingsbedrijven doorgaans problemen zelf?

Ze heeft vergeefs gezocht naar de applicatie waarin landbouwers het kunstmestgebruik kunnen registreren, terwijl de registratie ondertussen verplicht is. Is de applicatie er? Hoe verliep de bekendmaking ervan? Land- en tuinbouwers stellen op dit moment hun planning op. Ze moeten dus nu een beroep kunnen doen op begeleiding. Doet het CVBB dit nog even tot de nieuwe begeleidingsdienst in werking treedt? Wanneer zal die aan het werk gaan? Zijn er nog wijzigingen te verwachten op het vlak van equivalente maatregelen?

Zijn de resultaten van dit mestrapport met de sector besproken? Naast een maatschappelijke klankbordgroep acht ze een klankbordgroep van de sector opportuun. Organiseert de minister dergelijke dialoog met de sector zodat al zijn ideeën en bezorgdheden en voorstellen ook worden besproken.

Voorts ontkent ze dat er een correlatie is tussen de omvang van het bedrijf en de milieulast, zeker op waterkwaliteit. Ze vraagt de Mestbank of die het tegendeel kan aantonen.

7. Tussenkoms van Leo Pieters

Leo Pieters vindt het eigenaardig dat er al van een MAP 7 wordt gesproken terwijl de kernconclusie van het mestrapport is dat er een betere handhaving en dus naleving nodig is. Voor een nieuw mestactieplan moet het oude volledige geanalyseerd zijn.

Het aantal meetpunten dat boven de norm scoort daalt deze zomer, die even droog was dan de vorige. Hoe kan dat verklaard worden?

Hij informeert of er voor gebieden die slecht scoren, voldoende maatregelen opgelegd worden in MAP 6. Zouden die al in een verbetering moeten hebben geresulteerd?

Hij vraagt voorts waarom de kaarten van gebieden die slecht scoren en die van gebieden waar de waterkwaliteit achteruitgaat, zo sterk verschillen. Is nagegaan of in gebieden die nu overgaan naar type 2 of 3, de teelten de laatste drie tot vier jaar gewijzigd zijn?

Hij vermoedt dat de slapende nutriëntenemissierechten vooral veroorzaakt worden door de mestverwerking.

Hij informeert voorts naar de redenen waarom er zoveel inbreuken zijn bij de mestverwerkingsinstallaties. Hij neemt aan dat die installaties niet in landbouwgebied maar in industriegebied liggen, waar er geen meetpunten zijn. Komt de mest doorgaans van nabijgelegen landbouwbedrijven of wordt hij vervoerd over langere afstand?

8. Tussenkoms van Gwenny De Vroe

Gwenny De Vroe acht het problematisch dat de waterkwaliteit nog achteruitgaat. Extra maatregelen zijn nodig. Welke zijn dat? Ze was gechoqueerd door het aantal inbreuken en is blij dat de minister de handhaving handhaaft. De boetes zijn recent verhoogd. Hoe ziet de administratie het verdere verloop? Hoe denkt ze de handhaving te versterken? Met extra mankracht of door een andere werkwijze?

Landbouwers hebben het niet gemakkelijk, zeker in coronatijden. Hoe zien de sprekers de biologische landbouw evolueren? Welke innovaties zijn er daar mogelijk? Hoe zal dat de waterkwaliteit beïnvloeden?

IV. Antwoorden

1. Vlaamse Landmaatschappij

Volgens *Els Lesage* staat de invloed van de droogte vast. De VLM verwacht niet dat landbouwers het weer voorspellen, maar wel dat ze zo goed mogelijk rekening houden met onvoorziene omstandigheden door de nodige voorzichtigheid aan de dag te leggen in de loop van het groeiseizoen. Met enkele eenvoudige ingrepen geraken ze al een heel eind, bijvoorbeeld door de basisbemesting kort voor het inzaaien toe te dienen en de dosis ervan beperkt te houden en in de loop van het teeltseizoen door bodembemonstering te bepalen of er tekorten zijn die moeten worden bijgewerkt. Gefractioneerd bemesten kan niet alleen in de tijd maar ook in de ruimte, bijvoorbeeld door rijenbemesting. De droogtes zijn te betreuren, maar zijn nu eenmaal het nieuwe normaal. Ze moeten gewoon in rekening gebracht worden bij bemesting maar ook bij andere teeltpraktijken zoals het inzaaien van vanggewassen.

De VLM beseft dat het niet eenvoudig is, daarom is er de studie over de klimaatadaptieve praktijken. Daar wordt het effect van gefractioneerd bemesten bekeken bij risicogevoelige teelten zoals aardappelen en mais. De resultaten van de eerste veldproeven vorig jaar worden dit jaar verwacht, maar voorlopig lijkt dat een groot potentieel te hebben. De nieuwe begeleidingsdienst zal daar ook op inzetten.

Het weerseffect speelt inderdaad ook op de beheerovereenkomstpercelen, maar het niveau van nitraatresidu blijft heel wat lager dan van de mestbankpercelen, namelijk gemiddeld 50 tot 55 kg stikstof per hectare. Op beheerovereenkomstpercelen staan wel minder risicogevoelige teelten zoals grassen en granen. Zelfs als de teelten vergeleken worden, is het nitraatresidu er nog 20 tot 25 kg stikstof per hectare lager dan voor dezelfde teelten in de mestbankcampagne. Een beheerovereenkomst betekent dat landbouwers een vergoeding krijgen in ruil voor een vrijwillige inspanning. Hieraan is een goed nitraatresiduresultaat verbonden, waardoor deze bedrijven wat voorzichtiger zijn in hun bemestingspraktijken. Het toont aan dat een lager residu haalbaar is, ook in moeilijkere jaren met grote droogte.

Het rapport evalueert niet MAP 6 maar de waterkwaliteit en brengt een stand van zaken en een jaaroverzicht. Uiteraard moeten bepaalde maatregelen van MAP 6 nog een effect ressorteren. De kunstmestregistratie is sinds vorig jaar van kracht, zij het op papier en nog niet digitaal. Ook de AGR-GPS-verplichting was er al van in 2019. Andere maatregelen moeten nog in voege treden zoals de verplichte debietmeters voor de mestverwerkers.

De begeleidingsdienst voor Betere Bodem- en Waterkwaliteit is dit jaar van start gegaan. Het is een breed consortium van veertien partners, waaronder praktijkcentra en onderzoeksinstituten, dat zich vooral zal richten op het bekendmaken van de beste praktijken en het leren tussen landbouwers onderling. De administratie wil de begeleidingsdienst aansturen en waken over zijn prestaties. Voor 2021 zijn de focuspunten van de dienst: goede bemestingspraktijken in de aardappelteelt en in groententeelt in openlucht en de onderzaai van gras bij mais die mogelijk het inzaaien van vanggewassen kan vervangen.

Het verbaast ook de VLM dat goede bemestingspraktijken niet meer de standaard zijn. Dat zou al een groot verschil betekenen. In de balans werkzame stikstof is er inderdaad een grote marge: een groot deel van de afzetruimte lijkt niet ingevuld. Het kunstmestgebruik is echter een grote blinde vlek. Er is een verschil van ongeveer 40 miljoen kg stikstof tussen het bij de Mestbank aangegeven kunstmestgebruik en het kunstmestgebruik geëxtrapoleerd uit het landbouwmonitoringnetwerk.

Dat verschil is min of meer gelijk aan de marge in de balans werkzame stikstof. De marge is dus allicht deels fictief en net daarom is het belangrijk het kunstmestgebruik beter in kaart te brengen.

Het is inderdaad een discrepantie dat er landbouwers zijn die hun nutriëntenemissierechten overschrijden terwijl er een grote reserve is. Dat wijst erop dat de nutriëntenemissierechten niet zo vlot verhandeld worden. Van de duizend landbouwers die jaarlijks hun nutriëntenemissierechten overschrijden, heeft ongeveer de helft dat ook eerder gedaan. Bij de evaluatie zullen de motieven daarvan bekeken worden. Het zou erop kunnen wijzen dat de boete niet opweegt tegen de kost om nutriëntenemissierechten bij te kopen. Een kwart van de overtreders compenseert de overschrijding door in het volgende jaar minder dieren te houden of nutriëntenemissierechten bij te kopen.

De totale hoeveelheid nutriëntenemissierechten groeit door de toename van nutriëntenemissierechten door uitbreiding na bewezen mestverwerking, waardoor ook het overschot aan beschikbare nutriëntenemissierechten groeit. Landbouwers die uitbreiden met mestverwerking zijn verplicht om 125 procent van de mestproductie van deze uitbreiding te verwerken, dus men moet relatief meer verwerken dan men uitbreidt. Het is echter ook zo dat de uitbreiding na bewezen mestverwerking niet altijd volledig gerealiseerd wordt. De beschikbare hoeveelheid NER-MVW wordt daarom na evaluatie continu bijgesteld.

Als bepaalde zwaarwichtige overtredingen vastgesteld worden, bijvoorbeeld tegen het emissiearm aanwenden of te dicht bemesten bij een waterloop of op hellingen, of tegen mestopslagvereisten of vanggewassenverplichtingen, leidt dat bij een eerste inbreuk tot een reductie van 3 procent op de toeslagrechten. Dat percentage stijgt als er meer vaststellingen gedaan worden.

Welke maatregelen bijkomend genomen moeten worden, is aan de minister om te beslissen. De ambtelijke werkgroep en de maatschappelijke klankbordgroep hebben voorstellen gedaan om enkele instrumenten te versterken die het mogelijk maken om nog dit jaar effect te ressorteren.

De inbreukpercentages van terreincontroles blijven hoog, maar controles hebben wel effect. Zo is het inbreukpercentage op de teeltvrije zones op drie jaar tijd gedaald. In het eerste jaar werd ingezet op sensibilisering, maar vanaf het tweede jaar is er strenger opgetreden. Ook de bemestingsvrije stroken vormen onderdeel van de controles op de bemestingspraktijken. De resultaten staan ook in het rapport: in 2019 werden er zevenhonderd percelen langs waterlopen gecontroleerd, het inbreukpercentage op de bemestingsvrije strook was 7 procent. Ook dat is een verbetering tegenover de vorige jaren. Allicht zit de strengere controle van de teeltvrije zone, die nauw gelieerd is aan de controle van de bemestingsvrije stroken, daar voor iets tussen. Het inbreukpercentage op de bemestingspraktijken is gedaald naar 5 procent, maar door de grote milieu-impact ervan blijft dat te hoog.

De spreker benadrukt dat er gevolgen zijn voor de helft van de doorgelichte bedrijven, dus niet voor de helft van alle landbouwbedrijven. Dit hoge percentage wijst erop dat de risicoanalyse goed gebeurt. Gerichtes controles zorgen ervoor dat de controlecapaciteit zo goed mogelijk ingezet wordt.

Bart De Schutter, afdelingshoofd van de Mestbank van de VLM, wijst vooreerst op de omvang en de diversiteit van de sector en het areaal: 30.000 landbouwers actief op meer dan 670.000 hectare, 700 erkende mestvoerders, 160 mestverwerkingsinstallaties, 150 nitraatstaalnemers enzovoort. Zowel bij de landbouwers, de mestvoerders als de mestverwerkers is er ook een hele range aan beoefenaars: van kampioenen, innovatieve bedrijven die sterk inzetten op duurzaamheid, zoals de bedrijven met een positieve evaluatie en lage nitraatresidu's die een vrijstelling

halen, tot stielbedervers die frauderen en daar economisch voordeel uit putten en het zo de grote groep bemoeilijken. Tussen de uitersten zijn er heel wat anderen: mensen die onvoldoende op de hoogte zijn van de praktijken en wetgeving, mensen die het wel weten maar er de kantjes van aflopen enzovoort. Het volstaat niet om enkel de stielbedervers te straffen, iedereen die overtreedt moet aangepakt worden. Afhankelijk van het profiel zijn er andere handhavingsinstrumenten nodig. De begeleidingsdienst kan helpen, maar dat zal niet volstaan.

Handhaving werkt en is voor heel wat profielen nodig. Na ingrijpen dalen de inbreukpercentages. De Mestbank zet zijn beperkte controlecapaciteit, zowel voor doorlichting als terreincontroles, gericht in gebieden waar de waterkwaliteit het slechtst is, waar parameters zo zijn dat er heel wat verbeteringsmarge is. Dat verklaart deels de hoge inbreukpercentages. Het klopt dat bepaalde aspecten van de mestwetgeving complex zijn. Een eenvoudiger wetgeving is gemakkelijker uitvoerbaar en handhaafbaar. Andere onderdelen zoals teeltvrije en bemestingsvrije zones, de voorschriften voor opslag van mest op de kopakkers zijn niet complex en toch worden er heel wat inbreuken tegen vastgesteld.

Enkele instrumenten om de handhaving efficiënter te maken, treden in werking vanaf 2021, zoals het digitale kunstmestregister en de debietmeters bij mestverwerkers, verplicht tegen het einde van het jaar. Met die debietmeters kunnen dan niet alleen aan- en afvoerstromen gemonitord worden, maar ook de interne stromen. Dat maakt het mogelijk na te gaan of de mest voldoende lang in de installatie aanwezig is en dus effectief verwerkt wordt. Daarnaast wil de Mestbank inzetten op vernieuwende technieken met drones en satellietbeelden, datamining en insitumestanalyse.

Doordat de waterkwaliteit niet verbetert, nemen de arealen in gebiedstype 2 en 3 toe en die in gebiedstype 0, waar de doelstellingen bereikt waren, af. Meer terreincontrole, dus meer inspectiecapaciteit, is wenselijk. De hoge inbreukpercentages bij de doorlichtingen zeggen ook iets over de kwaliteit van de risicoanalyse. Als de risicoanalyse nog beter wordt, zouden ook de percentages kunnen stijgen, wat dan enkel betekent dat de controles gebeuren waar ze het meest nodig zijn.

In 2019 zijn er zestien mestverwerkers doorgelicht, in 2020 drieëntwintig, in 2021 staan er negen op het programma. Tussen de eerste doorlichting, bij de start van MAP 5, en 2020 zullen er tweeënzeventig mestverwerkers zijn doorgelicht. Omdat er heel wat inbreuken vastgesteld werden, zijn de doorlichtingen de laatste jaren grondiger, wat ze heel arbeidsintensief maakt. Dergelijke doorlichtingen duren heel wat langer dan die van een gemiddeld landbouwbedrijf. Als de controlecapaciteit van de Mestbank gelijk blijft, namelijk zeventien voltijdsequivalenten voor de doorlichting van zowel mestverwerkers, erkende mestvervoerders als landbouwbedrijven, zal het nog een tiental jaren duren eer alle mestverwerkers doorgelicht zijn. De controledruk is kleiner dan 1 procent, wat laag is. Internationale normen schrijven 5 procent voor.

De meeste mestverwerkingsinstallaties zijn van hetzelfde type, dus verschillen tussen de technologieën zijn niet vastgesteld. Calamiteiten worden door de mestverwerkingsinstallaties zelf aan de Mestbank gemeld, of door de afdeling Handhaving. Heel wat meldingen gebeuren ook door burgers.

Vorig jaar in oktober heeft de Vlaamse Regering de regelgeving over het kunstmestregister principieel goedgekeurd. Het advies van de Raad van State is verwerkt. Omdat het om technische normen gaat, is het besluit aangemeld bij Europa. Eens die er haar licht over heeft laten schijnen, kan het definitief goedgekeurd worden door de Vlaamse Regering. Hoewel het wetgevende kader er nog niet is, is het kunstmestregister vanaf begin januari online. Het is een module van het mestbankloket, ondertussen genoegzaam bekend bij de landbouwers. Landbouwers

kunnen dus zowel de aankoop als het gebruik van kunstmest registreren. Sommige hebben de aankoop al geregistreerd. In december 2020 was er een webinar over het kunstmestregister voor de consultants. Begin volgende week volgt een mail of brief naar alle landbouwers en kunstmesthandelaars.

Na de tussentijdse evaluatie van de waterkwaliteit is er wel degelijk een dialoog geweest. De Mestbank heeft vooreerst alle betrokkenen gevraagd naar voorstellen om het mestbeleid effectiever en uitvoerbaarder te maken. Voorts was er een maatschappelijke klankbordgroep en zijn er voorstellen getoetst in de ambtelijke werkgroep en de wetenschappelijke commissie.

Koen Desimpelaere, diensthoofd Mestbeleid VLM, antwoordt dat de impact van overtredingen logischerwijze groter is bij een groot bedrijf dan bij een klein bedrijf.

De Vlaamse Regering heeft een kaderbesluit over de equivalente maatregelen principieel goedgekeurd. Normaal wordt dat op 8 januari 2021 definitief goedgekeurd. Het regelt de werking van de commissie Equivalente Maatregelen die technisch-wetenschappelijk advies uitbrengt. Voorts wordt in het kaderbesluit de waarde van de basismaatregelen begroot: het effect van de verminderde stikstofverliezen door het inzaaien van vanggewassen en de verminderde bemesting. De commissie heeft al een advies klaar. Zodra het kaderbesluit definitief is goedgekeurd kan de Vlaamse Regering de lijst definitief vastleggen. De spreker verwacht dat er tegen eind januari zicht zal zijn op de equivalente maatregelen die van kracht zullen zijn vanaf 2021. Zodra het wetgevend werk voor de equivalente maatregelen klaar is, staat de Mestbank klaar om snel te informeren en te implementeren.

2. Vlaamse Milieumaatschappij

Stijn Overloop zegt dat in de scenarioanalyse van het stroomgebiedbeheerplan te lezen staat wat het effect zou zijn als alle betrokkenen de mestwetgeving 100 procent respecteerden. Over dat plan loopt momenteel een openbaar onderzoek. Op de website www.volvanwater.be staat ook de scenarioanalyse: de resultaten als MAP 6 gewoon voortgezet wordt, ook wel het business-as-usualscenario (BAU) genoemd; als er extra nog niet-besliste maatregelen genomen worden, het zogenaamde maatregelenprogramma; of als alle nuttige maatregelen, abstractie gemaakt van hun haalbaarheid, worden genomen, het zogenaamde maximale scenario. De resultaten van de scenario's wisselen naargelang het waterlichaam, dus algemene uitspraken zijn vooralsnog moeilijk. Het effect per afstroomzone – in het waterbeleid waterlichaam genoemd – zijn op het geoloket van de website volvanwater te bekijken, maar daarin worden ook de effecten van ingrepen in andere sectoren zoals huishoudelijke en industriële lozingen verrekend.

In de stroomgebiedbeheerplannen is het perspectief 2027. Dat is ook de deadline van de kaderrichtlijn Water voor een goede toestand van de waterkwaliteit. Dat komt min of meer overeen met het einde van MAP 7 in 2026. Volgens het business-as-usualscenario daalt de Vlaamse stikstofvracht slechts met 3 procent, wat erop wijst dat zelfs een perfecte implementatie van MAP 6 niet zal volstaan. In het scenario van het maatregelenprogramma zijn de bijkomende maatregelen: de introductie van bemestingsreducties in gebiedstype 1, grotere bemestingsreducties in gebiedstypes 2 en nog grotere reducties, tot 30 procent, in gebiedstype 3, alsook een teeltvrije zones van drie meter. Dat leidt tot een daling van de stikstofvracht van de landbouw van 13 procent in de periode van 2017 tot 2027.

90 tot 95 procent van het stikstofverlies door landbouw komt door uitspoeling. Het directe verlies door het meebemesten van de waterloop is gemiddeld minder dan 5 procent, maar in bepaalde afstroomzones met beperkte uitspoeling en erosie is het procentueel veel groter. Voor de waterkwaliteit is een teeltvrije strook van drie

meter beter beheersbaar en uitvoerbaar. Het is immers moeilijk te verhinderen dat maaisel in de beek valt als de strook maar één meter breed is.

De retroactieve werking van MAP 6 heeft geen negatief effect op de waterkwaliteit omdat de maatregelen in 2019 zeer beperkt waren, enkel in gebiedstype 3 waren er kleine verstrengingen. Voorts is een cumulatief effect van droge zomers mogelijk als er overbemest of bemest wordt op vanggewassen, zodat er in het najaar een groot overschot nitraat in de bodem overblijft dat door de winterregens niet volledig uitspoelt zodat in het voorjaar gestart wordt met een hoge nitraatvoorraad in de bodem. Dat is een worstcasescenario. Een aangepaste bemesting in functie van de gewasbehoefte en goede bemestingspraktijken, kan leiden tot een laag residu in het najaar, waardoor er geen cumulatieve effecten zijn. De cumulatieve invloed is dus meer afhankelijk van de bemestingspraktijk dan van de weersomstandigheden.

Vóór MAP 6 werden de sub-VHA-zones gehanteerd, dat zijn de afstroomzones die nu ook in het integraal waterbeleid gebruikt worden. Dat de zoneafbakeningen van mest- en waterbeleid dezelfde zijn, is een eerste stap naar de betere afstemming, die in het regeerakkoord gevraagd wordt. De begrenzing van de afstroomzones is met de invoering van de nieuwe gebiedstypes verder verfijnd.

Voorheen werd gewerkt met een begrenzing, vastgelegd begin 2018. De Vlaamse Hydrografische Atlas waarop de indelingen gebaseerd zijn, wordt voortdurend bijgewerkt, waarbij ook rekening gehouden wordt met vragen en klachten. Voor de huidige gebiedsindeling is de versie van eind 2019 gebruikt. Omdat er veel kleinere grachten mee in kaart gebracht zijn, zijn de grenzen tussen de grote afstroomzones correcter en meer in overeenstemming met de natuurlijke waterscheidingslijnen.

Sommige afstroomzones van kanalen overschrijden verschillende bekkens. Het is de bedoeling om die kanaalzones te begrenzen tot 1 bekken. De VMM heeft slechts enkele specialisten die dat kunnen, zij werken daar nu aan. Er zijn echter maar weinig landbouwgronden die daardoor beïnvloed worden.

Het percentage meetpunten met overschrijdingen was in 2017-2018 28 procent, in 2018-2019 38 procent en in 2019-2020 32 procent. Dit is telkens veel hoger dan in de periode 2014-2017 toen het aantal overschrijdingen rond de 20 procent schommelde. Het laatste jaar is dus niet te kwalificeren als een grote verbetering, wel als een variatie op eenzelfde thema. De droogte van 2020 speelt mee, maar de metingen in het winterjaar 2019-2020 gaan maar tot 30 juni 2020. De resultaten nadien staan nog niet in dit mestrapport. De gemiddelde concentraties blijven, ook in het winterjaar 2019-2020, stijgen. Het percentage overschrijdingen is één indicator, maar het is wetenschappelijk niet correct om de waterkwaliteit aan de hand van slechts één indicator te beoordelen. Het jaargemiddelde geeft een bijkomende indicatie.

De nieuwe indeling in gebiedstypes is volledig gebaseerd op waterkwaliteitsgegevens, voornamelijk over het oppervlaktewater maar ook over het grondwater, zoals trouwens decretaal bepaald is. De kwaliteit van het grondwater is stabiel, wat logisch is daar de processen er trager gaan. Oppervlaktewater wordt onmiddellijk beïnvloed door de activiteiten op het land.

Aardappel- en groententeelt breiden uit. Die trend speelt zich al meerdere jaren af. Dat is geen georkestreerd marsorder, maar de beslissing van meer dan twintigduizend individuele landbouwers. Het is geen hoofdverklaring voor de evolutie van de waterkwaliteit in de laatste twee jaar. De weersomstandigheden en het bemestingsgedrag zijn de belangrijkste verklaringen.

Ralf Eppinger, teamverantwoordelijke Grondwatermonitoring, dienst Grondwater en Lokaal Waterbeheer, VMM, schrijft de gebiedstypewijzigingen voor slechts een klein deel toe aan de aanpassingen van de afstroomzones. Onder andere op vraag van belangengroepen is de indeling van 2018 eind 2019 immers licht aangepast. Daardoor zijn enkele meetputten in andere zones terechtgekomen, wat de evaluatie van een beperkt aantal zones beïnvloed heeft.

3. Minister Zuhal Demir

Minister *Zuhal Demir* beaamt dat dit mestrapport geen evaluatie is van MAP 6, maar wel van de waterkwaliteit die nog slechter is dan de uitgangspositie van MAP 6. Er zijn twee opties: wegstappen en afwachten, of ingrijpen. Niets doen zou schuldig verzuim zijn. Om die reden komen er snel bijkomende ingrepen om de maatregelen van MAP 6 te versterken. Zowel de landbouworganisaties en andere belanghebbenden, de wetenschappers als de administratie konden maatregelen voorstellen. Daarover is al grondig overlegd in de wetenschappelijke commissie, de maatschappelijke klankbordgroep en de ambtelijke werkgroep. Het kabinet heeft ook bilateraal overlegd. Eerstdaags zal het kabinet met de landbouworganisaties nog eens beraadslagen over die bijkomende maatregelen. De minister vraagt nog een paar weken om ze aan de commissie voor te leggen.

MAP 7 treedt in werking vanaf 2022. Ook de minister vindt dat de regelgeving eenvoudiger moet en dat de maatregelen geselecteerd moeten zijn op hun effectiviteit en impact op het terrein. Voor een goed mestactieplan in overleg met de sector is voldoende tijd nodig, dus zal de voorbereiding dit jaar gestart worden.

V. Aanvullende vragen en antwoorden

1. Vragen

Bruno Tobback heeft niet gehoord wat de drijfveer is voor landbouwers om systematisch te veel mest uit te rijden, zelfs als het geld kost, zoals voor kunstmest. Is de mestverwerking te duur en is het rendabeler om het te dumpen in plaats van het te verwerken, omdat de landbouwer voldoende verdient met de veeteelt om er eventuele boetes bij te nemen? Tot 2008 daalde de veestapel licht en ging de waterkwaliteit licht vooruit, vanaf 2009 stijgt de veestapel, eerst licht daarna veel, en sinds 2012 gaat de waterkwaliteit achteruit. Is dat een te eenvoudige link?

Naar alle waarschijnlijkheid zullen in de komende tien tot vijftien jaar de droogteperiodes frequenter worden. De droogte van de voorbije drie jaar is geen toevallige uitschieter. Is de impact van die structurele weerswijziging op de gewasbehoeften aan nutriënten in te schatten? Logischerwijze zou de afzetruimte dalen naarmate de klimaatverandering ernstiger wordt. Enige duidelijkheid is wenselijk, ook voor de investeringsbeslissingen in de landbouw. Wordt dat berekend, vastgesteld, gehandhaafd of wordt er gewoon opnieuw vijf jaar gewacht om vast te stellen dat er weer miljoenen geïnvesteerd is in installaties waar er in Vlaanderen geen ruimte voor is.

Chris Steenwegen weet dat het gebruik van nutriëntenarme voeders een van de voornaamste brongerichte ingrepen is. Bijna alle varkens- en kippenboeren gebruiken het systeem van de regressierechten, met een rechtstreeks verband tussen de opname van ruw eiwit en fosfor uit het voeder en de uitscheiding van stikstof en fosfor. Uit de cijfers blijkt dat er geen verbetering meer is. Is het plafond bereikt?

De emissieverliezen in de stal en in de opslag zijn samen goed voor meer dan 30 miljoen kg stikstof. Hoe wordt dat verrekend in de stikstof- of bemestingsruimte? Een deel gaat de lucht in, een ander deel wordt afgevangen.

De Mestbank heeft 672.000 hectare grond waarop mestrechten liggen, de professionele landbouwgrond, waarvoor Europese subsidies uitgekeerd worden, is kleiner, namelijk 620.000 hectare. Dat verwondert de spreker, hij zou eerder het omgekeerde verwachten. Hij vraagt wat meer uitleg. Waarom zijn er zoveel gronden met mestrechten die niet in professionele handen zijn?

Tinne Rombouts bedoelde eigenlijk dat het onderscheid tussen nutriëntenemissierechten en nutriëntenemissierechten na bewezen mestverwerking theoretisch is. De wijze waarop de rechten ingevuld worden, zorgt voor het effect op het terrein. Ze wou weten of haar conclusie correct is dat ondanks een toename van de nutriëntenemissierechten, de veestapel gelijk blijft.

Ze vraagt meer onderzoek naar klimaatomstandigheden op de bodemgesteldheid. Ze vindt het voorbarig om zo maar te concluderen dat de bemestingsnorm overschreden is. Als het groeiproces minder is, blijven er meer nutriënten achter.

Wat het digitale kunstmestregister betreft, vindt ze enkel een eenvoudig digitaal invulformulier op het mestbankloket terug. Ze vraagt hoe dat gebruiksvriendelijker kan. Ze had begrepen dat er een applicatie zou komen, vergelijkbaar met die van de AGR-GPS. Komt die er? En zo ja, wanneer?

Op haar vraag wanneer de begeleidingsdienst zijn werk aanvat, meent ze geen antwoord te hebben gekregen. En evenmin op de vraag of in tussentijd het CVBB de begeleiding waarneemt. Tot slot drukt ze de hoop uit dat de equivalente maatregelen snel in voege treden. Kunstmestregister, equivalente maatregelen en de begeleidingsdienst zijn drie wezenlijke factoren voor de landbouwers.

Ze vindt het positief dat de grenzen van de zones aangepast kunnen worden aan nieuwe inzichten of aan meldingen. Desondanks blijft het te betreuren dat gebieden waar de meetpunten al jaren goed zijn, plots in een rode zone terechtkomen en met extra maatregelen belast worden, omdat er meetpunten stroomopwaarts slecht zijn. Eén van de redenen is dat de zones groot zijn.

2. Antwoorden

Els Lesage zegt dat overschrijdingen niet alleen het gevolg zijn van een foute dosis maar ook van een foute bemestingsstrategie. De achterliggende drijfveer is vooral de grote mestproductie en het tekort aan plaatsingsruimte op grond. Bij de doorlichtingen blijkt dat er creatief omgesprongen wordt met verschillende onderdelen van de balans, dus zowel de opslag, de afvoer, als de inhoudswaarden om zo weinig mogelijk mest af te moeten voeren en de kost te drukken. Een tweede factor is dat landbouwers hoge opbrengsten willen en dus liever wat meer mest toedienen, zelfs als ze daarvoor een bijkomende kost voor kunstmest moeten betalen, dan het risico te lopen er te weinig toe te dienen met schade aan de gewassen of minder teeltopbrengst tot gevolg.

Er is al een studie, namelijk de studie over de klimaatadaptieve bemestingspraktijken die dit jaar opgeleverd wordt. Daarin worden gefractioneerd bemesten bij aardappelen en bij mais en andere innovatieve technieken onderzocht om beter in te spelen op de weersomstandigheden. Er wordt ook nagegaan hoe de huidige maatregelen van het mestbeleid klimaatrobuuster kunnen worden.

De grootste winst van emissiearme voeders is al gerealiseerd. De gemiddelde uitscheidingscijfers bij varkens en pluimvee op regressie blijven vrij stabiel. Soms daalt het nog een beetje, wat, gezien de vele dieren, wel nog een effect kan hebben op de totale mestbalans. Twee jaar geleden is nog onderzocht of er kan gefinetuned worden, maar de limiet lijkt bereikt.

De emissieverliezen uit stal en opslag staan in het rapport en worden inderdaad in mindering gebracht van de mestproductie zodat het mestaanbod dat naar grond of verwerking gaat, correct is. Deze stikstofverliezen komen finaal in de lucht terecht, maar een deel wordt echter nog gereduceerd door de luchtwassers. Bij de bepaling van de bemestingsnormen wordt een gemiddelde depositie in rekening gebracht. Lokaal kunnen de emissieverliezen groter zijn.

Het areaal gronden in het mestrapport van de Mestbank is groter dan het areaal gronden waarover het departement rapporteert. Het mestrapport gaat over alle gronden met bemestingsrechten, die dus deel uitmaken van de mestafzetruimte. Dus ook van kleinere landbouwbedrijven, en zeker niet allemaal professionele bedrijven.

Bart De Schutter zegt dat het kunstmestregister dat sinds begin dit jaar online staat, ook op draagbare apparaten, smartphone en tablet kan worden ingevuld. Vanaf begin MAP 6 moesten landbouwers al hun kunstmestgebruik registreren. In afwachting van het digitale register was er inderdaad een invulformulier, een hulpmiddel voor de landbouwer. Ondertussen is er het digitale gebruiksvriendelijke register. Landbouwers kunnen op verschillende manieren percelen aanduiden, met een nummer, een roepnaam of gewoon aanklikken op een GIS-gestuurde toepassing, en dan het gebruik per perceel registreren. Een landbouwer kan steeds zien wat hij op welk moment geregistreerd heeft en hoeveel hij in totaal heeft gebruikt. Begin december was er een korte testperiode met enkele landbouwers.

Koen Desimpelaere legt uit dat het CVBB opgericht is in 2011. Het is geen overheidsinstelling maar heeft het grootste deel van zijn werking gedurende negen jaar kunnen betalen met een subsidie die varieerde rond de 2 miljoen euro per jaar. De subsidie wordt stopgezet maar uiteraard kan het centrum (commerciële) activiteiten blijven ontwikkelen. Bepaalde van zijn gesubsidieerde taken is het nog aan het afronden. De nieuwe begeleidingsdienst die zal aangestuurd worden door de overheid, is aangeduid na een overheidsopdracht. Het consortium is op 1 januari 2021 met de voorbereidingen van zijn werkzaamheden gestart en zal sterk focussen over het peer-to-peer-learning onder landbouwers, via focusgroepen, via thematische uitwisselingsmomenten, waarbij de dienst via een gerichte communicatie de vertaalslag maakt tussen wetenschap/theorie en praktijk. Er komt een uitgebreide communicatiecampagne.

Stijn Overloop zegt dat een eventueel cumulatief effect van enkele droge zomers een bijvraag is voor de studie naar klimaatadaptieve bemestingspraktijken van de VLM. Met de gewone processen in bodem en water valt dat eenvoudig te verklaren. De expertise is daarvoor ruim toereikend, een nieuw langdurig onderzoek is niet nodig.

De afstroomzones zijn inderdaad groot, groter dan de sub-VHA-zones van MAP 5, wat landbouwers kan ontmoedigen. Een van de vele regels in het Mestdecreet is echter dat landbouwers een ontheffing kunnen vragen van de gebiedsgerichte maatregelen mits zij een positieve bedrijfsevaluatie van de nitraatresidu's kunnen voorleggen. Ze kunnen veel leren van andere landbouwers die goede resultaten halen en dergelijke vrijstelling al kregen.

Gwenny DE VROE,
voorzitter

Bruno TOBBACK
Steven COENEGRACHTS,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

AGR	automatische gegevensregistratie
BAU	business as usual
CVBB	Coördinatiecentrum Voorlichting en Begeleiding duurzame Bemesting
ETS	emissions trading scheme
GIS	geografisch informatiesysteem
gps	global positioning system
KNS	refereert naar het Duitse 'Kulturbegleitenden Nmin Sollwerte-System'
MAP	Mestactieplan of Mestactieprogramma
MTIL	Mesttransport Internetloket
NER	nutriëntenemissierechten
NER-MVW	nutriëntenemissierechten na bewezen mestverwerking
pv	proces-verbaal
SNapp	staalnameapplicatie,
VHA	Vlaamse hydrografische atlas
VLM	Vlaamse Landmaatschappij
VMM	Vlaamse Milieumaatschappij